

Escenes de caça a Tanganika

(En suahili, *Hatari* vol dir "perill")

Antoni Figuera

La recent i afortunada lectura del meravellós llibre de Javier Reverte *El sueño de África (Los mitos blancos del continente negro)*, m'ha duit a revisar una vegada més aquella admirable i deliciosa obra mestra de Howard Hawks que, a pesar de les dècades que han passat d'ençà de la seva estrena, em segueix semblant *Hatari!*

Si el llibre de Javier Reverte és alhora crònica de viatges i novel·la d'aventures, assaig etnogràfic i antropològic i relat èpic, al·legat anticolonialista i testimoni crepuscular d'un romanticisme desaparegut, el film de Howard Hawks és també cinematogràficament un compendi de gèneres en el qual es creuen i juxtaposen el dramatisme de l'èpica i el saníssim humor de la comèdia, alhora que es converteix en document i reportatge sobre les condicions de rodatge del propi film i de les relacions de companyonia i feina que varen sorgir entre els protagonistes que hi varen intervenir: el que en definitiva podríem qualificar com "la pel·lícula dins la pel·lícula".

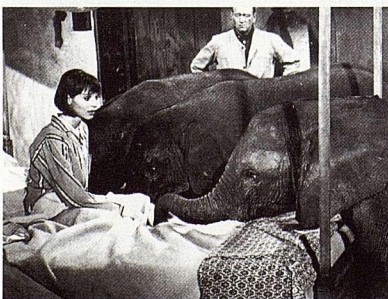
Parlar del cine de Howard Hawks suposa parlar del reconeixement moral a la professionalitat com a forma de vida; de la consciència estricta del deure i de la responsabilitat cap al treball a realitzar sense assumir riscos innecessaris, tot i que resolent amb eficàcia i interès els que se'n derivin del seu exercici (es poden confrontar, en aquest sentit, obres com *Sólo los ángeles tienen alas*, *Río Bravo* i *El Dorado*, entre altres).

En el cas concret de *Hatari!*, la professió a la qual s'entreguen els protagonistes, amb la dosi justa de temperament heroic

i sornegueria lúcida, és la caça i captura d'animals salvatges amb vista a la seva distribució als zoològics d'arreu del món. (Excepcionals, des d'aquest punt de vista, les escenes de cacera del rinoceront, puntuades per la també excepcional música de Henry Mancini; sense oblidar-nos dels recessos lírics de Hoagy Carmichael i el seu formidable "Just for tonight") Però *Hatari!* no és només això: un impressionant i vertader documental a l'entorn de la caça, sinó un entranyable film sobre les relacions humanes (amor, amistat, gelosia, camaraderia) que van sorgint a la vegada que les tasques professionals quotidianes.

Com deia José Luis Guarner ja fa molts d'anys: no es tracta només d'una pel·lícula d'aventures, sinó d'una aventura feta pel·lícula. Aventura, a més, com ja va quedar apuntat, en una doble direcció: la que ens "narra" argumentalment i la dels propis actors i equip de rodatge filmat "al natural" i "en directe", que descobreixen ells mateixos l'inennarrable plaer de sentir-li glatir el pols a la immensitat de la sabana africana, com un vi generós baixant impetuós pel cos i reclamant des d'Azusha la seva part d'emocions a la mida de l'home.

Si hi ha un altre film al qual *Hatari!* remeti directament és sens dubte *La reina d'Àfrica* de John Huston: el mateix alè creador i narratiu exhalen totes dues obres: el del "rodatge" d'un film que se superposa en tots dos casos al de l'"aventura" personal viscuda in situ pels actors i reflectida igualment a la pantalla (aspecte que, en el cas del film de Huston, va saber recrear amb posterioritat intel·ligentment Clint Eastwood al seu *Caçador blanc, cor negre*). En el cas de *Hatari!*, el ritme del rodatge s'hi afegeix al de la cacera, amb la qual cosa -per tornar a citar Guarner- el film recolleix

"tota la pulsació, tots els temps morts, els punts de màxima activitat i de total indolència d'una temporada de caça."

Dins del particular microcosmos humà que Hawks ens proposa, els personatges adquireixen entitat pròpia, curiosament, pels seus simples noms -la peculiar manera que tenen tots de nòmer-se entre ells, i que obeeix a un acord tàcit del grup- o bé per alguna simple frase que els defineix amb encert: Dallas, Brandy, Chip, Sean Mercer (l'home que "en certa ocasió es va cremar els dits en un afer de faldes"); Kurt Sthal, el caçador que, segons com estigui d'avançada la temporada, alterna aquesta professió amb la de corredor automobilístic; l'Indio, a qui els seus pares no haurien posat el malnom de "petit llop" si haguessin arribat a saber com seria de major, desitjós sempre d'una botella de whisky, si és possible de la millor marca, i d'unes prominents anques de dona dignes de batcular...

Els protagonistes de *Hatari!* conformen un grup humà tan poc desarrelat com es pugui concebre. Tot i que la seva manera de viure i comportar-se correspongui, en certa manera, a una forma "despresa" d'entendre la vida. I no ho són perquè estiguin dotats d'una esglaiadora habilitat, fruit més de la reflexió que no de la intuïció, per adaptar-se a les circumstàncies sense deixar de ser ells mateixos. Així, Pockets -Red Buttons- podrà sentir por davant els animals i, alhora, viure continuament al seu costat sense que la situació li provoqui excessius trastorns, de manera que quan avanci amb el jeep entre ells llançats al galop, s'imaginarà que està conduint el seu taxi -groc com les girafes- pels carrers de Nova York, esquivant obstacles.

És ben cert que *Hatari!*, tonificant obra mestra, s'aparta de dues opinions molt difoses a l'època de l'estrena: una, per fregar només epidèrmicament el fons del que el film es proposa; una altra, per pretendre veure-hi, ridículament, més que no hi ha. Ja que si per un costat no és encertat pensar que *Hatari!* val només per les escenes de caça, i tota la resta seria només pur "farciment", anècdotes per enfilat una trivial història al voltant del quefer d'uns caçadors; també resulta poca-solta arribar a considerar *Hatari!*

“A la seva manera, els protagonistes de Hawks accepten amb esportivitat les regles que el joc de la vida els imposa, enfrontant-s’hi sense embuts.”

gairebé com un tractat metafísic o de teologia. Hi va haver, però, qualche crític que degué quedar tan ample en afirmar que “en els cels fotografiats a *Hatari!* gairebé s’hi podia veure reflectida la mà de Déu.” Ben segur que si hagués sentit aquesta estúpida Hawks, les seves rialles haurien resultat eixordadorament homèriques.

Sí pot afirmar-se, amb total rotunditat, que la pel·lícula presenta una unitat d’estil envejable: les diferents escenes tranquil·les que se succeeixen entre jornada i jornada de feina -el que en podríem dir “moments de transició” entre les periòdiques escenes d’acció que li donen suport- resoltes en clau de comèdia o amb el més desopilant humor- constitueixen una perfecta síntesi entre intencions i resultats; en especial en tot el que es refereix al gradual i progressiu intent -i només intent- de seducció a què serà sotmès el recelós i desconfiat Sean Mercer (John Wayne) per una persistent i meravellosa Dallas (Elsa Martinelli).

El que sí es podrà argüir (però pens que no precisament en detriment seu) és que, llevat de les magnífiques escenes de caça, no passa res al film, si no és la vida mateixa: no és poca cosa. ¿Que importa molt que els seus protagonistes passin les seves rutinàries vetlades bevent, comportant-se com a adolescents gelosos, tocant l’harmonica o el piano, improvisant unes passes de ball o

jugant a cartes per matar el temps? Les seves vides, en aparença posades entre parèntesis, a l’espera del moment decisiu de llançar-se novament rere els animals, en realitat es troben sempre en tensió, a punt per saltar davant el menor estímul vital, a enriquir-se mútuament amb noves confidències, gestos i mirades que en la seva diàfana naturalitat i diamantina transparència, sonen a les orelles i als ulls de l’espectador que les sent i contempla, com si els estàs sentint i veient per primera i única vegada, de tan despullats i desprovistos de tot artifici com són.

A la seva manera, els protagonistes de Hawks accepten amb esportivitat les regles que el joc de la vida els imposa, enfrontant-s’hi sense embuts. Els seus personatges són gent racionalment madura -fins i tot en les “ninades” de les seves estones de descans- en el sentit que (i sol ser un tret de tot el cine de Hawks) el profund respecte que senten cap al seu arriscat ofici no deixa de ser compatible amb la seva manca de respecte a la por que poguessin provocar-los els perills que afronten. A tot això no és aliena, a més, la solidaritat del grup, la consciència que el mitjà en el qual professionalment viuen no és un vedat fet només a la mida de les seves necessitats personals, sinó un espai de convivència obert. Hawks concedeix als seus protagonistes el dret a equivocar-se, sempre que l’error o la imprudència no

afecti la solidaritat del grup. D’aquesta manera *Hatari!* és, en darrera instància, un compendi de llibertats travades mitjançant un marc geogràfic en el qual el sentit mateix de l’aventura, la boja febre dels “treballs i els dies” compartits, permet descenyar tots els fermalls, traspasar totes les fronteres, convertir la immensitat de la planura africana en l’espai físic i emocional més apte perquè cadascú hi sàpiga trobar el seu propi Kilimanjaro.

Per acabar, se’m permetrà un petit homenatge “africà” conjunt al film de Howard Hawks i al llibre de Javier Reverte esmentat al començament de l’article.

Diu Ernest Hemingway a l’inici de Les neus del Kilimanjaro: “El Kilimanjaro és una muntanya coberta de neu que té una elevació de més de 6.000 peus d’altitud i que es considera la més alta d’Àfrica. Prop de la seva part oest s’hi veu l’esquelet ressec i congelat d’un lleopard. Ningú ha pogut explicar què cercava el lleopard en aquestes altures.”

Ni *El sueño de Africa* ni *Hatari!* són els esquelets ressecs i congelats d’un vell somni narratiu i cinematogràfic les petjades dels quals varen ser esborrades per la neu; sinó les petjades sigiloses i els ulls a l’aguait de dos felins incansables i més vius que mai ensumant, poderosos, en la distància. ❖

